

Pustevny

Potkal jsem na Pustevnách zbožného poustevníka Felixe. Kráčel mírně nahnoben v zedraném hábitu dlouhém bezmála po paty a s širokými volnými rukávy, z jednoho vyčnívala hubená ruka svírající vysokou poutnickou hůl. Také obličej vyhublý (není se co divit, jestliže se živí kořínky a tím, co mu dobří lidé přinesou), s přerostlými rozčuchanými šedivými vlasy, dlouhý nažloutlý vous po pás, oči zanícené. Zdaleka mi kynul pozvednutou paží na pozdrav, plachý úsměv mu zvlnil rty... Že to není možné, protože poslední poustevník Felix tu zemřel roku 1784, tedy před více než dvěma stoletími? A vidíte, potkal jsem ho tam. Bral se klopýtavě k poustevně a ke kapličce s křížem (které také dávno odvál čas), už se po mně neohlédl. Inu, dějí se divy na horách, takové se tu už událo posvátné místo na Pustevnách!

Na Pustevny vystupujeme s manželkou pilně, je to naše každoroční pouť. Když podnikl básník Svatopluk Čech roku 1881 výšlap na Radhošť, musel absolvovat dlouhou pěší túru a na vrcholu nebylo kousek střechy, pod kterou by se schoval před nepohodou. To spisovatel Karel Elgart Sokol měl více štěstí, když vystoupil o řádku let později na Pustevny, aby odtud přešel pohodlnou procházkou na radhošťský vrchol. Roku 1884 totiž vznikla z úsilí nadšených frenštátských milovníků Beskyd Pohorská jednota Radhošť, první český turistický spolek v historických zemích Rakousko-Uherska a zakoupila na Pustevnách pozemek pro stavbu útulen. Finanční prostředky získávala z prodeje pohlednic a upomínkových předmětů, pořádáním věcných loterií a sbírkami a dary pokrokových vlastenců. V roce 1891 byla otevřena první útulna, spíše jen společná noclehárna nazvaná Pustevenka. O tři roky později, roku 1894, byla dána do provozu Šumná, stavba pevná, pořádná, z kamenů slícovaných až pod střechem, tu hned tak nějaká bouře nebo povichr nepoškodí; postavil ji stavitel Giovanni Bertini z Castelnovy s italskými dělníky podle návrhu frenštátského stavitele Jana Parmy. Pravým skvostem se však staly dřevěná útulna Maměnka z roku 1898 a vedle ní v příbuzném stylu postavená jídelna Libušín.

Práce s postavením chat byla velice obtížná, protože do té doby nevedla na Pustevny žádná sjízdná cesta a stavební materiál museli dělníci dopravovat po úzkých, příkrých a křivolakých pěšinách na zádech. (Až vybudování tzv. Knížecí cesty, nazývané též Královskou či Císařskou, v roce 1911 horský hřeben zpří-

stupnilo a umožnilo postavit později, roku 1926, dnešní hotel Tanečnici; posléze zřízení sedačkové lanovky (nejstarší sedačková lanovka na světě) z Ráztoky na Pustevny odstranilo pro pěší turisty namáhavý výstup z frenštátské strany hor).

Výstavba útulen na Pustevnách z podnětu Pohorské jednoty Radhošť se děje v době vzpětí národní uvědomělosti a česko-slovenského bratrství. Tehdy se uskutečnila Valašská národopisná výstava ve Vsetíně (roku 1892) a především významná Národopisná výstava československá v Praze (roku 1895), na které bylo Valašsko zastoupeno hned celou rázovitou dědinou. Bylo to období romantického zaujetí pro lidové stavby a do architektonického pojetí útulen na Pustevnách se ovšem vlastenecké nadšení tohoto národního období muselo promítnout. Úkolem postavit útulny na Pustevnách byl pověřen mladý slovenský architekt Dušan Jurkovič, který praktikoval ve Vsetíně u roduvěrného Valacha stavitele Michala Urbánka. Oba se obdivovali lidovému umění, a také že jim učarovalo dřevo, padli si do noty. A tak vznikly návrhy na projekt dřevěných útulen v Urbánkově stavitelské kanceláři. Jurkovič v nich shrnul prvky lidové architektury, jak ji sám důkladně poznal, a harmonicky je spojil s tendencemi dobově secesními, a tak vedle pavlačí a verand, tehdy obvyklých na valašských lidových stavbách, použil navíc ozdobné vížky a světlíky. Třípodlažní Maměnku završil bohatou dřevořezbou a ornamentikou, dokonce i okraje střešní krytiny se jeví jako něžné krajkoví. Ozdobnými venkovními ochozy, řezanými sloupy, vroubkovanými trámy, skládanými štíty a malovanými kozuby činí stavba dojem vojvodského sídla (vzor půdorysu a kostry našel Jurkovič ve fojtství a kostelíku ve Velkých Karlovicích). Interiér Libušína vyzdobil Karel Štafler, podle návrhů malíře Mikoláše Aleše, freskami a sgrafity s motivy valašských a slovenských pověstí, postavami zbojníků Ondráše, Juráše, Janošíka a legendárního portáše Stavinohy, pro apsidu jídelny namaloval obrazy boha Radegasta, svatého Václava a pohanskou a křesťanskou bohoslužbu; mezi okny je vypsána řada lidových přísloví, horní části stěn jsou vyzdobeny na protilehlých stranách zátišími, zpodobňujícími lidské činnosti na Valašsku; bohatě tvarované stropy a trámové ve dřevě jsou dotvořeny řadou modrých květín ve vázách jednoho typu. Každá podrobnost na stavbách útulen je vyjádřena s obdivuhodnou řemeslnou zručností a s uměleckým citem a dohromady vytvářejí harmonicky rostlý celek, jeho starožitné vzezření ladí s horským prostředím, jako by tu ty podivuhodné stavby vyrostly v pradávnu a dochovaly se přes věky až po dnešní čas. Obcházíme je uchvácení v uctivém mlčení, nemůžeme se pohledem nabažit, genius loci tohoto kouzelného místa si nás podmanil.

A přece všechna ta krása mohla zaniknout - zahanbující zjištění! Poprvé na konci války, kdy útulny poničili příslušníci Hitlerjugend, kteří byli na Pustevnách ubytováni. Ale ještě i na počátku devadesátých let byly Maměnka a Libu-

šín opuštěné a v havarijním stavu. Až poté, co obě budovy dostalo do správy rožnovské Valašské muzeum v přírodě, začalo se s rozsáhlou rekonstrukcí podle původních plánů, které byly uloženy v bratislavském archivu. Od roku 1995 je areál Pusteven prohlášen Národní kulturní památkou stejně jako Valašské muzeum v přírodě.

Daleké rozhledy z Pusteven do hornatého kraje! Slunce se rozjásalo a odhaluje v krajině každíčkový tvar, každou vyvstalínu a prohlubeň, každou planinku a černý hvozd. O svatojanské noci se rozhořívají ohně na horách, blízký vrchol zapálí vzdálenější, ten předá ohňové poselství dalšímu, až do vzdálené tmy svítí v noční tajemnosti plápolající ohně na vrcholcích hor. Tiše si notuji všeríkající Bezručovy verše ze štítu Libušína:

*Šíří se obzory, šíří se hrud'.
objímej světy, však svým bud'!*

Křehký pavučinový den důstojně přetahuje nad Libušínem, nad Maměnkou. Motýl mávl závojnатыmi křídly, jak prolétal stínem do slunce, třese se nad bodlákem jak činil loni, před desítkami let, nevšímavě přelétává nad letokruhy času. Naslouchám šumu přelévajícího se prostoru, těm nepatrným částčkám času, ve skutečnosti však obsažnějším, než celé hodiny života. Chvilé opojná a uklidňující, prostoupená staletími a moudrostí předků. Chvilé na Pustevnách o polednách.

Stranou kamenité cestiny, co vede od útulen přes Cyrilku a kolem Polášková Radegasta ke kapli na vrcholu Radhoště, jsem opět spatřil poustevníka Felixe. Opíral se o zvoničku, zdálo se mi, že vzhlíží s pochvalným obdivem na Libušín a na Maměнку. Také mne zahlédl, pozvedl paži na pozdrav a spiklenecky mi zamával. Ale možná to bylo jenom mámení, to se na Pustevnách stává.

